Sári László

# *Mielőtt ránk borul az éj*

*„Az a fontos, hogy létezzenek történetek,*
*és létezzenek emberek,*
*még ha átalakította is őket az emlékezet.”*

(Hszing Ji-hszüan)

Fűzfák lágy ívű lombja, lassú folyó, aranyló homály. Bárhol járjon a világon az ember, az alkony perceiben erre a képre rátalál. Bódultan lesi a világosság és a sötétség találkozását, a földi világ néma átváltozását. Az alkony: rejtélyes átváltozás. Ha nemcsak szemünk és szívünk, de elménk is követni tudná, talán megértenénk a létezés titkát.

A vándor ilyenkor megáll, de lába úgy éri csak a földet, ahogy a fűzágak ujjai a fűszálak hegyét simogatják. Éppen csak érintik egymást.

Így álltunk egykor egy alkonyi órán dermedten, csendben a Lhásza-folyó partján Tibetben, a Világ Tetején. S az alkony bíborködében feltűnt akkor előttünk egy kolostor képe a tájban. Otthonosak voltunk már a völgyben, de nem láttuk ott korábban soha emberi élet jelét. Most mégis ott állt a kolostor, Ég és Föld között, a folyó túlsó partján.

Lassan, óvatosan közeledtünk felé. Attól tartva, hogy ha váratlanul érkezünk, szertefoszlik a látvány. Lenyűgözött minket a kép, amelyről lehetetlen volt eldönteni, hogy az égi vagy a földi világ része-e. Hová kerültünk? Hová tévedtünk ebben a már elég jól ismert városszéli tájban? Arra gondoltunk, hogy a különös épület talán rejt valamit a számunkra, s fontos felfednünk a titkát. Néhány lépésnyire megálltunk tőle, és szemügyre vettük díszes homlokzatát.

Aranyozott tetejének ívelt szélei kínai stílusra utaltak ugyan, de láttuk, a kolostor tibeti nevet visel. A kapu fölött szépen rajzolt tibeti betűkkel ez a felirat állt: *Gru-kha'i Pha-rol Dgon-pa*. Ami magyarul annyit jelent: *Rév Szomszédsága Kolostor.*

A Rév Szomszédsága Kolostor falai valóban egy átkelőhely közelében fehérlettek. Olyan világosan és tisztán, mintha szorgalmas lakói naponta meszelnék. Pedig néptelennek látszott. Udvarába nem hordták a gyapjúbálákat, a falak tövében nem tornyosultak hatalmas vajtömbök, s bár a távolabbi földeken nemrégen arattak, nem gyűlt a gabona sem. Úgy állt ott a csendben a kis folyó partján, mintha az

alkonyi táj része lenne csupán. Nem is emberkéz munkája, mely valamilyen praktikus emberi célt szolgál.

A kolostor felfedezése – napjainkból visszagondolva rá – addigi életünk egyik legfontosabb eseményének tekinthető. És ezt mintha már feltűnése pillanatában megéreztük volna. Nem is léptünk be mindjárt – egyébként tárva-nyitva álló – hatalmas kapuján. Körül jártuk, ízlelgettük az épület látványát, azon tűnődve, mi dolgunk lehet vele, mi várhat ránk odabent a falak mögött. Ha vár ránk valami egyáltalán… Másnap fény derült mindenre.

A következő nap reggelén *Horváth Z. Zoltán* kiváló tibetológus kollégámmal és barátommal a kolostor könyvtárában, legnagyobb meglepetésünkre egy kínaiból készült fordítás kéziratát találtuk. A fedelén tibeti nyelven ez állt: *Su-la-ce'i gsum-bum*, azaz Su-la-ce szerzetes összegyűjtött írásai. Ki lehet ez a Su-la-ce?

A kérdés annál is inkább izgató volt, mivel a kínai buddhizmus mestereinek eddig még sohasem hallottunk tibetire fordított munkáiról. A kínai és a tibeti irányzat több mint egy évezrede tudomást sem vesz egymásról. Vagy ha igen, nyíltan elvetik egymás gyakorlatát. Mit fedhet akkor ez a cím, mely beszédesnek egyáltalán nem mondható? A selyemkendőből kibontott könyv első lapján az ismeretlen *Su-la-ce* szerzetes előbeszédét olvashattuk. A tibeti fordító könnyű kézzel rajzolta díszes betűit a barna papírra.

*Tiszteletteljes hódolat az olvasónak, aki bár nem biztos, hogy méltó rá, kezében tartja tündöklő szellemű mesterem, Lin-csi apát általam idegyűjtött tanításait.*

*Miután Hszian-tung évének első holdhónapja tizedik napján, azaz 867. február 18-án, székében ülve a legérdemesebb mester utoljára megigazította öltözetét, s egyet-egyet legyintett a tíz égtáj felé, majd a végső nyugalomba távozott, mi alázatos tanítványai, sztúpát emeltünk emlékére és tiszteletére Taming városában.*

*Én, Su-la-ce azonban úgy gondolom, sem a sztúpa Tamingban, sem más közhelyes földi hívság nem oly méltó emlékéhez, mint maga a tanítás, melyet hirdetett. Mielőtt mesteremet követve magam is megigazítom kérges, vén testemen szerzetesi öltözetemet, és a végső nyugalomba távozom, úgy határoztam, emlékezetembe idézem s írásba foglalom azokat a bölcsességtől és szeretettől sugárzó reggeli beszélgetéseket, amelyeknek ifjú szerzetesjelölt koromban voltam résztvevője Lin-csi apát Hou-to folyó parti kolostorában.*

*Ezeket nyújtom most át nektek, méltó és méltatlan, bölcs és balga, létező és leendő szerzeteseknek és világiaknak, hogy mielőbb meglássátok magatokat és egymást Lin-csi szellemének világosságánál.*

*Ezt a világosságot kívánom nektek tisztelettel én, Su-la-ce szerzetes, a Csien-ning korszak negyedik esztendejében, mely Csao-cung császár uralkodásának ugyancsak negyedik esztendeje, amúgy pedig a kígyó éve, mely esztendőben, mint említettem, már magam is készülők utolsó ruhaigazításomra.*

A több mint ezer esztendős szöveg tehát a kínai buddhizmus leghíresebb mesterének, *Lin-csi* apátnak a tanításait rejti, Su-la-ce nevű tanítványa elbeszélésében. Lin-csi a kínai *csan,* vagy japán szóval *zen* buddhizmus legeredetibb gondolkodója, és máig legnépszerűbb mestere. Tanításai – jó évszázada – már a nyugati világban is ismertek. De az eddig lefordított írások csaknem mindig homályosak, bizonytalanul értelmezhetők.

Borzongva gondoltunk rá, ha most itt új Lin-csi-szövegek kerülnek elő a tibeti selyemkendőből, végre fény derülhet a rejtélyes tanítások értelmére. Egyes kutatók azt állítják, hogy Lin-csi gondolatai a távoli múltból a mai világ lakóihoz szólnak. Üzeneteit nekünk szánta, a 3. évezred tévelygő, szorongó hőseinek, akik egyre kábultabban bolyongunk a magunk teremtette földi labirintusokban. Azokhoz szól, akik olykor kiábrándultan már-már a világ végét várják. De akik még szeretnének bízni az emberi létezés méltóságában.

Attól fogva hosszú délutánokat töltöttünk a folyóparti kolostorban. Bent a könyvtárban, kint a kertben szorgalmasan másoltuk spirál füzeteinkbe Su-la-ce szerzetes írását.

## Lin-csi 1. tanítása, kolostorában, a Huo-to folyó partján

*Lin-csi apát kolostorában egy reggel ezzel a kérdéssel fordultak a szerzetesek a Mesterhez.*

*– Mester! Áruld el nekünk, mit tegyen az, aki mielőbb üdvözülni akar?*

*– Semmit! – vágta rá habozás nélkül Lin-csi, aztán hosszan hallgatott.*

*– Hogyan kell semmit sem tenni az üdvözülésért? – törte meg a csendet végül az egyik szerzetes.*

*– Csakis könnyedén – felelt Lin-csi, s a hívek kérésére egy példázattal világította meg válaszát.*

*– Több száz esztendővel ezelőtt a Liang-dinasztiabeli Vu császár egy szép napon követet küldött Bóddhidharmáért, az első pátriárkáért, hogy fáradjon udvarába.*

*– Bóddhidhidharma! – szólt a szenthez, mikor az színe elé járult. – Mutasd meg nekem az üdvözülés útját, és fejtsd ki legbiztosabb módját! Tudni akarom, mit tegyek.*

*A bölcs készségesen megígérte Vu császárnak, hogy útmutatást ad, s kifejti az üdvözülés módját. A palota udvarán hatalmas szószéket emeltetett magának, hogy onnan szóljon magas rangú híveihez. Amikor előadásának ideje elérkezett, a császár és a felsorakozott udvari előkelőségek jelenlétében Bóddhidharma szép lassan fellépkedett a pulpitusra. Amikor felért, jelentőségteljesen körül hordozta tekintetét az egybegyűlteken, majd figyelmeztetően felemelte pálcáját.*

*Így állt az emelvényen, csendben, hosszan, majd amikor a hallgatóság már türelmetlenkedni kezdett, a pálcával hirtelen, nagy erővel a szószékre csapott. A hatalmas csattanás után várt még egy keveset, majd ünnepélyesen meghajolt, s elvonult. Ekkor tanítványa, aki a császár mellett állt, udvariasan megkérdezte. – Felséged megértette a Mester tanítását?*

*– Nem. Semmit sem értettem belőle – válaszolt döbbenten a császár.*

*– Kár – felelte a tanítvány –, mert a Mester már befejezte az előadását.*

*– Nem lesz folytatás? Nem fejti ki gondolatát bővebben a Mester? – kérdezte a császár.*

*– Nem. Nincs több mondanivalója – felelte Vu császárnak hűvösen a tanítvány, s ő is kisétált a palotából mestere után.*

*Az udvar ott maradt, s elhűlten néztek egymásra a megbotránkoztatott előkelőségek. Majd amikor magukhoz tértek, felháborodottan szidalmazni kezdték Bóddhidharmát.*

*– Nem tudták – fejezte be Lin-csi apát a példázatát –, a Mester előadása arról szólt, hogy Buddha tanításában* nincs semmi erőfeszítés. *Nem jár az üdvözülés útján az, aki gyorsan jár. Nem lelhet az Útra az, aki keresi, viszont rajta jár, aki nem keresi! – szólt híveihez Lin-csi apát, ám hogy a tanítványok ne csak értsék, de kövessék is Bóddhidharma útmutatását, még hozzátette.*

*– Hívek! Ne tegyetek hát semmit az üdvözülésért! Csak a köznapi dolgokhoz kell tartania magát az embernek, és ügynélkülinek maradnia. Legyetek önmagatok mesterei ott, ahol éppen vagytok, és ott helyben megigazultok. Minden nap, minden reggel, mindenütt – fejezte be tanítását Lin-csi apát, kolostorában, a Huo-to folyó partján.*

## Lin-csi 2. tanítása, kolostorában, a Huo-to folyó partján

*Lin-csi apát kolostorában egy reggel így fordultak a szerzetesek a Mesterhez.*

*– Mondd, apát! Mit tegyen az ember, mielőtt eljő a világvége? Van-e erre nézve szabály?*

*– Van – felelte Lin-csi, s már idézte is a tanítást. – Mielőtt a világvége eljő, legjobb, ha az ember befejezi a reggelijét, s már sarkon is fordult volna, amikor az egyik szerzetes megkérdezte.*

*– Mondd, Mester! A világvégével minden véget ér?*

*– Minden. De ez a minden azon nyomban létre is jön ismét.*

*A végtelen időben végtelen számú csodálatos pusztulás és keletkezés követi egymást – mondta Lin-csi, s hogy a szerzetesek tudják, mi dolguk a végtelen időben, elmesélt egy történetet.*

*– Nem is olyan rég, itt a Lüliang-hegyek közt, egy szerzetes beköltözött egy nagy fa odvába. Úgy hívták ezt a szerzetest, hogy Taj-po. Üldögélt a fa odvában, teltek az évek számolatlanul, amikor megjelent az odú előtt egy vándorszerzetes. Így szólt a vándor Taj-póhoz.*

*– Írva van, hogy ez a mostani, kerek milliárd esztendőt számláló világkorszak, melyben élünk, hamarosan véget ér. Fellángol majd a nagy tűz, és mind az ezer világ elpusztul. Tudni akarom, csakugyan elpusztul-e, vagy nem pusztul el. Felelj, Taj-po! – És Taj- po felelt.*

*– Elpusztul – mondta.*

*– És akkor mi lesz? Következik a másik milliárd éves világkorszak? – kérdezte a vándor.*

*– Következik a másik.*

*– Akkor jó – vágta rá a szerzetes, és megnyugodva ő is beült Taj-po mellé az odúba. Nem mintha addig attól tartott volna, hogy unatkozni fog, ha nem következik újabb milliárd év és nem lesznek majd benne újabb világok, hanem azért nyugodott meg a vándor, mert megértette, miért ül a fában Taj-po. Taj-po pedig azért ült a fában, mert tudta, semmi emberi tevékenység nem fogható ahhoz, hogy jönnek-mennek a világkorszakok. Semmi emberi tevékenység nem fogható ahhoz, hogy elpusztul mind az ezer világ, s aztán következik a másik ezer. És semmilyen emberi tevékenység nem mérhető ahhoz, hogy ő mindebben részt vehet, ülhet a fa odvában, és szemlélheti a világok változásait. Taj-po tudta, hogy a világok változásain töprengeni a legméltóbb emberi munka, s míg valamit meg nem ért az egészből, nincs hová sietnie. Ezt értette meg Taj-po válaszából a vándor is, s ezért ült be hozzá az odúba – fejezte be a történetet Lin-csi apát, s szégyenkezve vallotta be, hogy nem tudja, mi történt ezután.*

*– Talán Taj-po és a vándor azóta is együtt ámulnak a világok változásain. Bámulják a végtelen idő játékait. Ti is ezt tegyétek, szerzetesek, ha eljő a világvége, s már megettétek a reggelit! – szólt Lin-csi apát, s magukra hagyta szerzeteseit, kolostorában, a Huo-to folyó partján.*

„Nem lelhet az útra az, aki keresi, viszont rajta jár, aki nem keresi" – jelenti ki Lin-csi, majd elénk fest egy képet: ülnek a szerzetesek a fa odvában, és „bámulják a végtelen idő játékait". Azt állítja, hogy ez a legméltóbb emberi munka a világon. Mert amíg nem érti a világok változásait, nincs hová sietnie. Maradjon csak ki-ki a helyén, üljön meg békében a házában. Ne avatkozzon a világ folyásába. Üzeni nekünk, mai földlakóknak az öreg kínai apát ezerkétszáz éves Huo-to folyó parti kolostorából.

Ez már nem homályos értelmű beszéd: a kínai mester határozottan elítéli az örökké serénykedő, iparkodó földi társakat, akik vakon munkálkodnak az ismeretlen földi világban. Ahogy korunk hőse teszi: lázas igyekezettel átalakítja az anyagot anyaggá. Anélkül, hogy sejtené, mi lesz e munka végső eredménye.

Lin-csi eszménye a tétlen tűnődés, a csodák csendes bámulása. Legyen az ember szerény. A világ kezdete és vége sem az ő dolga. Ő ahhoz kevés. De mihez elég?

## Lin-csi 5. tanítása, kolostorában, a Huo-to folyó partján

*Lin-csi kolostorában egy reggel ezzel a kérdéssel fordultak az apáthoz a szerzetesek.*

*– Mondd, apát! Mi az a tanítás, amit az emberi elme még felfog, megért? Amit követni képes mint példát, látja benne a helyes célt?*

*– Mi tehát a legmagasabb tanítás? – kérdezett vissza Lin-csi, ámulva a kérdés bátorságán. A tanítvány megismételte.*

*– Mi az a tanítás, amit az emberi elme még felfog, megért?*

*– Egy szezámmagos pogácsa – felelt a kérdésre azon nyomban Lin-csi, aztán nagy nyugalommal fürkészte szerzetesei arcát. A hívek zavartan fészkelődtek, majd az egyik megkérdezte.*

*– Tréfálsz, apát?*

*– Nem tréfálok. Ez a valóság – állította Lin-csi, majd látva a szerzetesek tanácstalanságát, így folytatta.*

*– A szezámmagos pogácsa túlmutat Buddhán és a pátriárkák minden tanításán. A szezámmagos pogácsa semmit sem szimbolizál, pogácsa csupán,*

*talányok és magyarázatok nélkül. Nem így bármely tanítás, mely tökéletlen mesterek tökéletlen szavaiból áll, s az utódok örökké ezeket magyarázzák. Hívek! Ha tökéletes tanításra vágytok, nézzétek meg jól a pogácsát! Ne vesződjetek többé szent könyvek betűivel, ne kínlódjatok szikkadt agyú mesterekkel, ne erőlködjetek, ne akarjátok érteni az írást. Vessétek el az írott hagyományt, vessétek el a példát. Nem ezekben van a teljesség, a megnyugvás. Az írott tanítás harsogó hívság, a szezámmagos pogácsa a csendes valóság. Értsétek és kövessétek mint a legmagasabb példát – szólt Lin-csi apát, s már sarkon fordult volna, amikor utána szólt az egyik tanítvány.*

*– Mester! Téged se hallgassunk ezután?*

*– Akik a pogácsa valóságos természetét már föltárták, kiálltak minden próbát – válaszolta az apát. – Azok felém se nézzenek többé! De akik még nem tudják, mennyire terhes minden titok, minden tudás, és akik még nem tudják, hogy nem érdemes az Úton cipelni mást, csak egyetlen szem szezámmagos pogácsát, azok kolostoromban megvárhatják, míg lekopik róluk a sok régi okosság. Akkor aztán ők is mehetnek tovább – válaszolt szerzeteseinek Lin-csi apát, kolostorában, a Huo-to folyó partján.*

Így beszélt hát több mint ezer esztendeje Lin-csi, a legjelesebb buddhista gondolkodó Kínában, fent északon, a Huo-to folyó partján. Itt, a tibeti kolostor falai között ezekkel a szavakkal maga a tagadás szelleme vert tanyát. Még mi, profán lelkű nyugati látogatók is szinte belepirultunk a tudás tagadásának ilyen merész megnyilvánulásába. A könyv lapjai égették ujjainkat.

Éppen merész állításai és ítéletei miatt a kínai buddhizmus tanításai szélsőségesnek és szentségtelennek számítottak az erényes tibeti hívek köreiben minden korban. De a földi világban örömmel sürgölődő, szorgos nyugati földlakó is azonnal zavarba jön, amikor magára ismer az apát történeteiben.

## Lin-csi 52. tanítása, kolostorában, a Hou-to folyó partján

*Lin-csi apát kolostorának kapuján egy nap öreg vándor zörgetett.*

*– Lin-csi mester! Szeretnék tanítványodul szegődni, részt venni reggeli beszélgetéseiden. – Szólt szerényen a kapuban álló apáthoz.*

*– Honnan jöttél, jó öreg? – kérdezte Lin-csi, kissé meglepődve az öreg szándékán.*

*– A városban éltem. Egy esztendeje vándorúton vagyok.*

*– Na és, mi célból vándorolsz, barátom?*

*– Nézelődöm az emberek között.*

*– Ki vagy te, hogy csak úgy nézelődsz köztünk?!*

*– Ezt te mondd meg nekem, Lin-csi apát! Én egész eddigi életemet gyertyaöntéssel töltöttem, semmit és senkit nem ismerek a világon, legkevésbé magamat. Minden figyelmemet a gyertyákra fordítottam. Hevítettem, merítettem, formáztam. Milliárdszor és milliárdszor. Eközben teljesen megfeledkeztem magamról. Elfelejtettem, honnan jöttem, hová indultam, mit akarok. Nem tudom, ki voltam, ki vagyok, hol vagyok. Most nézelődöm az emberek között, eljöttem kolostorodba. Szeretnék részt venni reggeli beszélgetéseiden – vallott magáról az öreg.*

*Vallomása őszintén tetszett Lin-csinek. Barátian fordult felé.*

*– Figyelj rám, derék vándor! Aki ma bezörgetett ide a kolostorba, valóban nem az, aki egyszer testet öltött benned a városban. De már nem is az, aki egész életén át hevítette, merítette, formázta a viaszgyertyát. Milliárdszor és milliárdszor. Aki ma itt áll, egy harmadik ember. Ám ennek nincs már lehetősége találkoznia az előbbi kettővel. Annál több esélye lesz azonban magára találnia a következő életében. Amelyben majd bölcsen elkerüli a milliárd találkozást a viaszgyertyákkal. Mostani elhibázott életének pedig vállalnia kell elkerülhetetlen végét. Eszméletlen bolyongása utolsó állomásán megül valahol egy kis kolostorban, és szép nyugodtan megvárja szabadulását.*

*Majd eljő az a perc végtére,*
*Melyben elér ő is a kínok végére.*
*És az esti szellők lágymeleg szárnyain*
*Általrepül lelke a tenger partjain –*

*szólt vigasztalóan az öreghez Lin-csi apát, s kitárta előtte kolostora kapuját. Őszintén sajnálta, hogy nem tehet érte többet.*

## Lin-csi 77. tanítása, kolostorában, a Hou-to folyó partján

*Lin-csi kolostorában egy reggel megkérdezték a szerzetesek az apáttól.*

*– Mondd, apát! Hol laknak a szalmakutyák?*

*– Szalmakutyák mindenhol laknak, híveim. Elvegyülnek az emberek között, tele van velük a világ.*

*– Felismerhetők a szalmakutyák, apát?*

*– Eleinte egyáltalán nem ismerhetők föl a szalmakutyák. Még akkor sem, ha falkába verődve találjuk őket, mondjuk, egy szalmakolostorban. A szalma-*

*kutya-szerzetesek és a szalmakutya-buddhák a megtévesztésig hasonlítanak a valódiakra. Olyannyira, hogy maguk sem tudják, ők a szalmakutyák.*

*– Mire valók a szalmakutyák, apát?*

*– Hogy megkülönböztessék magukat tőlük a nem szalmakutyák. Hogy pontosan ismerjék megkülönböztető jegyeiket, s ezeket jól megbecsüljék. Mindez igen komoly haszonnal jár.*

*– Elkerülhetők-e a szalmakutyák, apát?*

*– Nem kerülhetők el egyáltalán. De nincs is szükség rá. Miután felismertük őket, jól lehet bánni velük. Attól fogva már nem veszélyesek ránk. Csak etetni kell őket cukorkákkal bőségesen, és finom szavakkal dicsérni szépségüket és elméjüket. Még akkor is, ha száraz, poros, szúrós a szalmájuk és szikkadt, szálkás az elméjük. Hallgatni kell panaszos vonyításukat és morgásukat, milyen igazságtalan velük a világ. Mindig igazat kell adni nekik, hadd nyugodjanak meg a szalmakutyák. Ez ártalmatlan, kegyes csalás. Jegyezzétek meg, szerzetesek, hogy a megnyugtatott, édes álomba ringatott szalmakutyák a legjobb szalmakutyák. Míg alszanak, nem harapnak legalább. Sőt, ismerek egyet, amelyik mosolyog is olykor, amikor álmában igazi szerzetesnek képzeli magát – világosította föl híveit a szalmakutyaság kérdéseiről Lin-csi apát. Őszintén aggódott szerzeteseiért, nehogy megkísértse őket az önmaga körül vakon forgolódó szalmakutya-világ. A tudás és az alkotás hamis ígérete, majd hatalmába ejtse őket a csalódás.*

Lin-csi állításai és következtetései mintha valóban a földi világ mai lakóinak szólnának. Mintha minden szavával minket vádolna, ugyanakkor óvna. Állapítottuk meg, egyre nagyobb izgalommal forgatva a könyvlapokat a Rév Szomszédsága Kolostorban, Tibetben, a Lhásza-folyó partján.

Rendszeres vendégeivé lettünk a kolostornak, hosszú ideje már egyetlen nap sem telt el ottani életünkből Su-la-ce és Lin-csi társasága nélkül.

A nap bármely szakában érkeztünk a kolostorba, egyetlen szerzetest találtunk csak az épületben és egész környékén, név szerint, *Gru-kha'i Pha-rol-pó*t, aki a kolostor apátjának vallotta magát. Nevét a kolostor nevéről vette, s bár ez kínai szokás ugyan, nem firtattuk okát. De azért elcsodálkoztunk: miért követi egy tibeti kolostor tibeti apátja a régi kínai hagyományt? Azt sem kérdeztük tőle, merre vannak a kolostor többi szerzetesei, és hogy mit csinál itt egész nap magában egy apát?

Örültünk, hogy vendégeskedhetünk nála, olvashatjuk Su-la-ce szerzetes munkáját. Könyvének lapjait azonban mindig csak részletekben adta kezünkbe az öreg mester. Nem is sorrendben kaptuk a tanításokat, azt mondta, még úgysem teljes a fordítás. Tehetséges

tanítványa, aki most távol van, hamarosan visszatér, és majd folytatja a munkát. Az ő engedélye nélkül neki valójában nem is lenne szabad megmutatnia a kéziratát senkinek.

Nem vitatkoztunk vele, másoltuk csendben a könyvlapokat tovább.

## Lin-csi 11. tanítása, kolostorában, a Huo-to folyó partján

*Lin-csi kolostorába egy nap vendég érkezett. Vang tanácsos urat, aki támogatója volt a kolostornak, szívesen látták a szerzetesek. Miután jót ettek, ittak, Vang és Lin-csi sétára indultak. Végig járták a kertet, az épületeket. Amikor a szerzetesek csarnoka előtt megálltak, Vang úr megkérdezte:*

*– A szerzetesek, ugyebár, ebben a csarnokban olvasgatják a szent könyveket?*

*– Nem, tanácsos úr, a szerzetesek nem itt olvasgatják a szent könyveket.*

*– Nem itt? Hát hol? – kérdezte a tanácsos.*

*– A szerzetesek egyáltalán nem olvasgatják a szent könyveket – vallotta be Lin-csi apát, s a tanácsos ámulatára még csak nem is szégyenkezett.*

*– Akkor bizonyára a meditációban gyakorolják magukat a hívek. Itt végzik a gyakorlatokat? – kérdezte Vang nagyúr, megadván Lin-csinek a lehetőséget, hogy dicsérje szerzeteseit. De az apát nem élt vele.*

*– Nem, tanácsos úr. A szerzetesek nem végeznek itt gyakorlatokat.*

*– Nem?*

*– Nem.*

*– Hát akkor hol?!*

*– A szerzetesek, tanácsos úr, egyáltalán nem végeznek meditációs gyakorlatokat – jelentette ki Lin-csi apát, s bátran Vang úr szemébe nézett. A tanácsos zavartan hümmögött, majd újra kérdezett.*

*– Bizonyára hitvitákat folytatnak, így képzik magukat. Ebben a csarnokban vitatkoznak?*

*– Nem, tanácsos úr, a szerzetesek sem itt, sem máshol nem vitatkoznak. És nem képzik magukat – mondta Lin-csi.*

*Zavarában Vang már rá se nézett.*

*– Hát akkor mit csinálnak ebben a kolostorban a szerzetesek? – kérdezte végül félénken.*

*– A szerzetesek, tanácsos úr, ebben a kolostorban buddhává válnak. Ha akarnak – felelte Lin-csi Vangnak, majd hosszan hallgatott. S míg az apát hallgatott, a tanácsos elméje megvilágosodott.*

*– Hiszen „világ mélye és sekélye, a gondolat fényessége, a szépség szép reménye, mind a mi kezünkben van" – gondolta Vang. Majd meghajolt Lin-csi felé, s a szívében hálával távozott.*

## Lin-csi 18. tanítása, kolostorában, a Hou-to folyó partján

*Lin-csi kolostorában egy nap így szólt az apáthoz az egyik szerzetes.*

*– Nagy Tanító! A tíz világtáj buddhái mind ráleltek az egyetlen útra, mely a nirvánába vezet. Csak azt szeretném tudni, hol lehet az.*

*Lin-csi akkor felemelte görcsös botját, s egy hosszú vonalat húzott vele a levegőbe.*

*– Itt van. Látod?*

*– Nem látom – felelte a szerzetes bizonytalanul, mire Lin-csi botjával mérgesen a hátára húzott.*

*– Hát nyisd ki a szemed, te ostoba! Hiába magyarázok neked?! – kiáltott rá, majd a bottal újra meghúzta a vonalat a levegőbe.*

*– Látod? Látod már az utat a nirvánába?*

*A szerzetes még mindig nem látta. Majd amikor az apát már harmadszorra is hiába rajzolta az utat a levegőbe, és harmadszorra is hiába húzott a görcsös bottal a szerzetes hátára, megsajnálta.*

*– Barátom! Ugye, nem gondolod komolyan, hogy én mutatom meg neked az utat a nirvánába? Ugye, nem képzeled, hogy ilyen könnyen besétálhatsz az örökkévalóságba? – fordult hozzá csendesen, majd szomorúan, mintha csak neki árulná el a titkot, a fülébe súgta: – Ugye, tudod, szegény barátom, hogy nem segíthetünk egymáson. Nincs egyetlen út. Magunk vagyunk a világon, s ahányan vagyunk, annyi az út. És nem ismerhetjük egymás útjait.*

*– Tudom – felelt lehorgasztott fejjel a szerzetes. – Csak azt nem tudom, miért vertél meg háromszor mielőtt ezt megmondtad.*

*Erre Lin-csi negyedszer is ráhúzott a botjával a hátára.*

*– Ez volt utolsó tanításom! Vésd jól az eszedbe, barátom! – szólt az apát, s a kolostor csarnokában magára hagyta tanítványát. A szerzetes még hosszan, csendesen álldogált, majd elindult kifelé az apát után. A csarnok kijárata fölött ez állt:*

*Meg se moccansz, s célodnál vagy.*
*Szád se nyílt, s a szó elhangzott.*
*Mozdulsz, de mindig csak a falig –*
*Hát erre gondolj halálodig!*

Su-la-céról, a rejtélyes tanítványról, akinek elbeszélésében egyre nagyobb kedvvel olvasgattuk Lin-csi beszélgetéseit szerzeteseivel, még mindig nem tudtunk szinte semmit.

A könyvtárban sem találtuk nevének előfordulását más művekben, és *Gru-kha'i Pha-rol-po*, vagyis Rév Szomszédja apát is konokul állította, hogy semmit nem tud róla. Majd talán tibeti fordítója, *'Bri-smyug* rinpocse. Mondta mindig, amikor Su-la-céról kérdeztük. A válaszból legalább név szerint megismertük a kolostor egy másik lakóját, az apát távollévő tanítványát. Neve illett szép munkájához, magyarul azt jelenti: *Bambusz Ecset.* Mintha szerényen azt mondaná: én csak eszköz vagyok, egy bambusz írótoll csupán. Egyébként a lapok archaizáló, díszes keretezése és a szöveget illusztráló néhány rajz is Bambusz Ecset rinpocse bámulatos kézügyességéről tanúskodott.

A történetek főhőséről, Lin-csiről – gondolkodásáról és személyiségéről – azonban Su-la-ce könyvének olvasása közben egyre több minden vált világossá számunkra. Szelíd istentagadása, humora és meghökkentő kijelentései megnyerőek voltak, bár arcképébe Su-la-ce ecsetje is jócskán belerajzolhatott. Életének egyes adatai, eseményei különben – a buddhista filozófiában járatosabb olvasók előtt – ismertek voltak.

Lin-csi, családi nevén *Hszing Ji-hszüan,* az észak-kínai Hopej tartományban született Nanhua faluban. Nanhua falu a Sárga-folyó partján feküdt, ma már kisebb város, mai neve: Tungming. Hszing Ji-hszüan már fiatalon buddhista szerzetesnek állt, s a kínai buddhizmus irányzatai között gyorsan rátalált az egyéniségének leginkább megfelelőre, a csan iskolára. Neve akkor vált ismertté, amikor a 850-es években elnyerte a Huo-to folyó parti kolostor előjárói méltóságát.

Ez a kis kolostor közvetlenül a folyó átkelőhelye mellett állt, innen lett a neve Lin-csi-kolostor, mely magyarra fordítva Rév Szomszédsága Kolostort jelent. Hagyományosan a kolostor nevéről vette a nevét ő is, és mint a legtöbb apát, ekkor hagyta el a családi nevét.

Családjáról egyébként nem szólnak az írások, de az tudvalevő, hogy Lin-csit már gyerekként kiváló képességek és tulajdonságok jellemezték, ifjúként pedig kitűnt szülei iránt tanúsított szeretetével. A szülők megbecsülése és szeretete volt a konfuciánus Kínában a leginkább hangoztatott erkölcsi szabály. Lin-csi tehát e tekintetben nemcsak megfelelt az elvárásnak, de valószínűleg túl is teljesítette azt. Máskülönben nem említenék a források.

Ugyanakkor később, nyilván félreértve a mester valamelyik tanítását, szokatlan köznapiságát, egy 12. századi életrajzírója azt állította róla, hogy ha nem állt volna buddhista szerzetesnek, bizonyára

rablóvezér lett volna belőle. Ha ez a megállapítás talán túlzó is, kétségtelen, hogy Lin-csi szabálytipró, sőt forradalmi tanításai nem minden ok nélkül számítottak botrányosnak a jól nevelt kínai tisztviselők köreiben. Az apát excentrikus figurája szálka lett a szemükben.

Ám annál inkább tetszett nekünk, nyugati vendégeknek a tibeti kolostorban, korunk világából szemlélve őt. Su-la-ce hőseként a legemberibb, legnemesebb vonásokat fedeztük fel Lin-csi alakjában, viselkedésében nyomát se láttuk tekintélyelvűségnek, önhittségnek, hamisságnak. Gyakran láttuk őt bizonytalannak, eltöprengőnek, szavai mindig őszintén szóltak.

### *Lin-csi 24. tanítása, kolostorában, a Huo-to folyó partján*

*Kolostorában egy reggel ezzel a kérdéssel fordult szerzeteseihez Lin-csi apát.*

*– Hívek! Tudjátok-e, hogy mi által vagytok képesek hallgatni engem?*

*– Fülünk, s hallásunk által hallgatunk téged, Mester! – válaszolták a szerzetesek kórusban.*

*– Érdemes hívek! A Tanítást sem hirdetni, sem hallgatni nem képes anyagi jellegű testetek. Sem a lépetek, sem a gyomrotok, sem a májatok, sem az epehólyagotok, de még testetek nyílásai – szájatok, fületek – sem képesek a Tanítás hirdetésére vagy hallgatására. Ami minderre képes, nem más, mint a ti semmi testiséget nem viselő fényességes lelketek. Íme, a Tanítás hirdetésének és hallgatásának mestere: a lélek! – így szólt szerzetesekhez az apát, majd kérdéseikre azt is elmondta, mit ért lélek alatt.*

*– Hívek! A lélek az, amit látásnak hívunk a szemben, hallásnak a fülben, szaglásnak az orrban, szólásnak a szájban, fogásnak a kézben, futásnak a lábban. Alapjában véve csupán egyetlen finom sugár a lélek, mely széjjelosztódik e hat érintkezésben. A lélek dolgai alak nélkül valók, és mindenhová elhatolnak. Ezért minden, ami a világról tudnivaló, csakis a lélek segítségével ismerhető meg. Létezése határtalan és örökkévaló. A lélek tökéletes! – szólt szépen és lelkesen Lin-csi mester a lélekről, s a szerzetesek, mint mindig, áhítattal hallgatták. Ám rövid hallgatás után megkérdezte az egyik tanítvány.*

*– Mondd, Mester! Mit gondolsz? Ez a tökéletes lélek vajon miért van kitéve annyi kísértésnek? Miért nem tud ellenállni? Miért van születés, miért van halál, miért van lélekvándorlás?*

*– Ajaj! Ajaj! – vakarta a fejét Lin-csi apát. – Most alighanem megfogtál, barátom! A lélek – valószínűleg – mégsem olyan tökéletes – mondta kedvetlenül, majd kifelé ballagva a csarnokból még hozzátette.*

*– Csak nagyon szeretnénk, ha az lenne. Hogy sejtsük végre, miért van lélekvándorlás, miért van születés, miért van halál.*

## Lin-csi 72. tanítása, kolostorában, a Hou-to folyó partján

*Lin-csi kolostorában egy reggel ezzel a kérdéssel fordultak a Mesterhez a szerzetesek.*

*– Mester! Áruld el nekünk, milyen a lélek igazi természete! Sóvárog-e olykor maga a lélek is, vagy csak a test érez vágyakat?*

*– Szerzetesek! A lélek igazi természete ma már felismerhetetlen. A fényességes lélek tengerfenékre süllyedt roncs, melyre szőrös ázalagok, kagylók, csigák és kavicsok rakódtak. Megkövesedett tetem, mely dermedten lapul a mélyben. A lélekre túl sok anyagi rakódott már, nem érez, nem jelez, tompa mozdulatlanság, némaság. A lélek halott. Sötét üregeiben szörnyek vertek tanyát, s démonok látogatják. Elképzelni is félelem, borzongás – festette a lélek rémségeit Lin-csi apát, majd így folytatta.*

*– És talán megtalálni sem lehet már e roncsot. Oly régen elsüllyesztették. A lélek nem kedvelte a test táplálékait, az emészthetetlen földi port, sarat. Undorodott, ellenállt. Ezért kellett a testnek megszabadulnia tőle. Diadalmaskodott az anyag, a lélek lent a mélyben halott.*

*– Fel sem lehet támasztani? – kérdezte félénken az egyik szerzetes.*

*– Nem tudom. De nincs más választás. Szükség lenne rá, nehogy vele vesszen az egész világ. Olykor felvilággik a fény, s feltámad bennünk a lélek utáni vágyakozás. Ám jön megint az ész, a gúnyolódás, a rögeszmés akarás, az alkotás, majd a fáradtság, a csalódás. A lélek nélkül nem tartható fenn az anyagi világ. Akkor elveszünk. Tíz világkorszakra megszűnik a földön a tavasz, az ősz, a tél, a nyár, a füvek, a lombok, az ember, a madár, a bogár. Próbálkozzatok hát, szerzetesek! Támasszátok föl a lelket, ha meg akarjátok ismerni igazi természetét – szólt Lin-csi apát, s a szerzetesek tudták, hogy aznap reggel nem keserűen, csak komolyan beszélt, kolostorában, a Huo-to folyó partján.*

## Lin-csi 49. tanítása, kolostorában, a Huo-to folyó partján

*Lin-csi apát cellájába egy nap váratlanul betoppant az egyik tanítvány.*

*– Mester! – szólította meg izgatottan. – Kerek három évet töltöttem a kolostorodban a Tanítás tanulmányozásával. Megismertem a Tanítás három*

*kocsijának eszméit, a Hármas Világ régióit, a Létezés Hat Világának lényeit, megéltem a tíz állapotot és bejártam a tízezer dolog birodalmát, túl vagyok immár a négyes tételen és túl a száz tagadáson, mégsem tudok válaszolni a kérdésre: „ki vagyok én?" Felelj nekem, Mester, ki vagyok én?!*

*Lin-csi a szerzetesre emelte tekintetét, majd elfordult tőle. Így kérdezte, hosszabb szünet után, halkan.*

*– Megetted a zabkásádat, szerzetes?*

*– Megettem, Mester.*

*– Elmostad az étkezőtálkádat?*

*– Elmostam.*

*– Kitakarítottad a celládat?*

*– Kitakarítottam.*

*– Kisöpörted az udvart?*

*– Kisöpörtem.*

*– Szálltak a falevelek, amikor söpörtél, mi?*

*– Szálltak, Mester.*

*– De azért összeszedted őket?*

*– Összeszedtem, Mester.*

*– És láttad azt a nagy ciprusfát az udvaron?*

*– Láttam, Mester.*

*– Szép tornyos növésű, igaz?*

*– Igaz, Mester.*

*– S finom, balzsamos illatú. Érezted?*

*– Éreztem, Mester.*

*– Aztán bejöttél hozzám.*

*– Bejöttem, Mester.*

*– És azt kérdezted, ki vagy te?*

*– Azt kérdeztem, Mester, ki vagyok én.*

*– Nos, tudd meg, szerzetes, az vagy te, aki reggel megette a zabkásáját, aztán elmosta az étkezőtálkáját, kitakarította a celláját, kisöpörte az udvart, nézte, hogyan szállnak a falevelek, és érezte a tornyos növésű ciprusfa balzsamos illatát. Majd bejött hozzám és megkérdezte, kicsoda ő? Ez vagy hát, szerzetes, semmi más. Ám ez épp elég, hidd el. Nem lehet több az ember – mondta most már a szerzetes felé fordulva Lin-csi, s lassan a szemébe nézett. Hallgattak. A szerzetes érezte, hogy az apát őszintén szólt hozzá. Hosszan meghajolt előtte, s csendesen visszatért cellájába.*

Lin-csitől nem állt távol a költőiség, a líraiság. De a csan irányzat másutt is nyíltan, sőt kihívóan vállalta a lírát. Lin-csi ebben odáig ment, hogy nyugati szemmel olykor romantikusnak láthattuk alakját.

Lin-csi romantikus hangulatai azonban nem uralták Su-la-ce művét, csak föltűntek olykor egy-egy beszélgetésben. Előfordult, hogy gyakorlati tanácsokhoz kapcsolódva is. Mert Lin-csi, legnagyobb ámulatunkra, még effélét is megengedett magának. Minden habozás nélkül elrendezte szerzetesei sorsát, életre szóló programot osztott bátran és könnyedén, ha éppen ilyesmiért fordultak hozzá. Nem volt szűkmarkú. De azért szélhámos sem. Rablóvezér pedig még gondolatban sem lehetett volna. Józan esze és költőisége mentette meg a kalandorságtól.

**Lin-csi 37. tanítása, a kolostorában, a Huo-to folyó partján**

*Lin-csi kolostorába egy nap ifjú szerzetesjelölt érkezett.*

*– Hogy hívnak? – kérdezte tőle az apát.*

*– A nevem Taj-lung. Buddha és a pátriárkák tanításáért jöttem. Egy kissé ismerem már a Magasztos és a mesterek tanítását, de azért tanácsokat még elfogadok – felelte határozottan az ifjú. Lin-csi szeme elkerekedett, nem látott még ilyen szemtelen jelöltet. Elhatározta, hogy kifaggatja.*

*– Mondd! Szoktál azon fáradozni, hogy rátalálj a helyes útra? – kérdezte.*

*– Szoktam.*

*– Na és milyen gyakorlatokat végzel olyankor?*

*– Amikor éhes vagyok, eszem, amikor álmos vagyok, alszom – vágta rá az ifjú.*

*– Ne beszélj! Ez a te buddhizmusod?*

*– Ez az én buddhizmusom.*

*– Na és mindenki buddhista, aki ezt teszi?*

*– Nem mindenki.*

*– Miért nem?*

*– Mert amikor ők esznek, nem esznek, hanem különféle más dolgokra gondolnak, és amikor alszanak, nem alszanak, hanem különféle dolgokról álmodnak. Ezért nem olyanok, mint én. Én tudom, hogyan kell enni, hogyan kell aludni.*

*– Taj-lung! Ha te ezt valóban tudod, akkor neked nincs szükséged semmiféle tanácsra! – csapott az ifjú vállára Lin-csi, aztán mégis tanácsokat kezdett osztogatni.*

*– Nincs szükséged tökéletlen tanítók tökéletlen tanítására! Nincs szükséged se a Tanítás Nagy Kocsijára, se a Tanítás Kis Kocsijára, se a négyes alaptételre, se a tizenkettes szabályra, se a tíz belátásra, se a száz tagadásra, se a többi marhaságra. Hagyd a fenébe az egészet! Te normális vagy! Kerüld el messzire a kolostorokat és a filozófiát! Ha éhes vagy, egyél, ha álmos vagy, feküdj*

*le! És ne hallgass soha senkire! – záporoztak Lin-csi apát tanácsai, alig tudta végre abbahagyni.*

*– Indulj, Taj-lung! Csak így tovább! Nincs már messze a buddhaság! – búcsúzott tőle az apát, amikor eszébe jutott még egy tanács. – Mindig gondolj rá, hogy így élni nagy bátorság! Mert csak kevesen tudják, hogy ez a legbölcsebb tanítás.*

*Amikor éhes vagy, egyél,*
*Amikor álmos vagy, feküdj le.*
*Balgák néznek, nevetnek,*
*Csak a bölcsek érthetnek. –*

*szólt még Lin-csi apát Taj-lung után, kolostorában, a Huo-to folyó partján.*

Ahogy a Lhásza-folyó partján álló kolostorban időzve egyre jobban megismertük Lin-csi tanítását, úgy vált egyre nyilvánvalóbbá előttünk, hogy az apát bölcselete valójában minden szellemi tagadásán alapszik. Azt állítja egy helyütt, hogy „az elme sohasem volt jó társa az embernek, nem fedte fel számára a titkokat, nem volt képes enyhíteni szenvedéssel teli sorsán". Aztán kijelenti: „az ember az önző és akarnok elme játékszere csupán". Mi szükség hát akkor a Tanításra, mely szintén az elme szülötte? És mi szükség az elme többi teremtményére? Tette fel a kérdést az apát, de megnyugtató válasszal nem szolgált.

Végül az okos, derűs és olykor érzelmes Lin-csi eljutott a szellem teljes tagadásához, s az embert csupán mint természeti lényt tekintette. „Ha éhes vagy, egyél, ha álmos vagy, feküdj le!"

Utolsó beszélgetésében mindenfajta tanítás lehetőségét kétségbe vonta, sőt még a kolostor, a közösség szükségességét, értelmét is tagadta. Nem tudtuk, hogy őt sajnáljuk, aki ennyire kiábrándult az emberből, aki végül ennyire magára maradt, vagy azokat, akik máig nem értik, mit mond ezzel. Pedig tanításai manapság érthetőbbek, mint valaha. Su-la-ce munkáját olvasva nem maradt bennünk kétség, hogy az öreg kínai apát jó ezer esztendeje valóban egyenesen hozzánk, fáradt és csalódott, keleti és nyugati ma élő földlakókhoz szólt kolostorából, mely ott állt egykor a messzi Hou-to folyó partján.

## Lin-csi 81. tanítása, kolostorában, a Huo-to folyó partján

*Kolostorában egy reggel ezzel a kérdéssel fordultak Lin-csi apáthoz a szerzetesek.*

*– Mondd, apát! Mi történik a Magasztos tanításával, amikor a világon már mindenki buddhává vált?*

*– Kinek a tanításával? – kérdezett vissza értetlenül az apát. A szerzetesek összenéztek.*

*– A Magasztos Buddha tanításával – ismételte meg bizonytalanul az egyik.*

*– Nem tudok róla, hogy a Magasztos Buddhának tanítása volna – szólt az apát, majd hosszú csend uralta a csarnokot.*

*– Mester! Épp tőled hallottuk a tanítást! „Átlátni a valóság titkát, ismerni az okokat és a törvényt. Megszabadulni a vágyak indulatától, a létezés indulatától, a tudatlanság indulatától. Legyőzni a születést, legyőzni a halált." Ez Buddha tanítása, és tőled hallottuk!*

*– Nem ismerek ilyen tanítást.*

*– A fényességes lélek tulajdonságairól szóltál, a gondolat és az érzés szavakból varrt öltözetéről, a lepkeszárnyú igazságról és tudásról, a balgák égi útjáról, a költészetről, a túlsó partra vezető útról és a végső csendességről odaát. Mi volt mindez, Lin-csi apát? Nem Buddha tanítása?*

*– Nem Buddha tanítása volt, szerzetesek! Nem ismerem Buddha tanítását.*

*– Miféle tanítás volt, Lin-csi apát?*

*– Nem volt semmiféle tanítás. Nem ismerek semmiféle tanítást – állította konokul a mester, s a szerzetesek megint elnémultak.*

*– Mivel töltöttük akkor kolostorodban az éveket, Lin-csi? – kérdezte aztán bizonytalanul egyikük.*

*– Magatokkal voltatok elfoglalva. Ez volt a dolgotok. S tette a dolgát mindegyik tanítvány.*

*– És a Tanítás? Nem a Tanítás szellemében éltünk, apát?*

*– Nincs semmiféle tanítás! Nem is volt, és nem lesz soha! Megmondtam már. Magatok vagytok, nincs semmi más! Lin-csi előtt épp úgy, mint Lin-csi után.*

*– Mit jelentsem ez, apát?*

*– Nem lehetünk mindig együtt, híveim. Az a cédrus sem áll ott örökké a kertben, nem áll a kolostor sem, de még a Hou-to partján az a hegy sem. És nincs semmi sem, ami még egyszer összefogna bennünket és az időt. Csak ti vagytok, míg vagytok egyáltalán. Legjobb tehát, ha ezután már mindent magatokkal intéztek el. „Átlátni a valóság titkát, ismerni az okokat és a törvényt. Megszabadulni a vágyak indulatától, a létezés indulatától, a tudatlanság indulatától. Legyőzni a születést, legyőzni a halált." Ez most már a ti dolgotok. Menjetek, szerzeteseim! Menjetek tovább! – szólt Lin-csi apát, befejezve utolsó tanítását, kolostorában, a Huo-to folyó partján.*

Ha Gru-kha'i Pha-rol-po apát, a tibeti kolostorban legalább egyszer kezünkbe adta volna a Su-la-ce'i gsum-'bum minden lapját, vagyis olvashattuk volna a teljes beszélgetés-gyűjteményt, talán többet megtudtunk volna Lin-csi útjáról az intellektus konok és büszke tagadásáig.

De Gru-kha'i Pha-rol-po épp olyan makacs volt, mint Lin-csi. Nem csak hogy soha nem adta ki egyben a fordítást, de csak annyit olvashattunk belőle naponta, amennyit előre kikészített. Soha egyetlen lappal sem adott többet.

Talán attól félt, nem találjuk meg az egészben a részt, szem elől veszítjük a szezámmagos pogácsát. Azt gondoljuk majd, Lin-csi tanítása is „harsogó hívság", mint minden más írott hagyomány. És épp úgy nem segíthet rajtunk soha semmiben, mint a legtöbb írás. Pedig hát értettük mi jól, mit jelent: „magunk vagyunk csupán, nincs semmi más". Értettük jól: „ez a csendes valóság."

De másban is hasonlított Lin-csire az öreg tibeti apát. Hiába kértük, hogy ha már nem adja ki a teljes szöveget, fejtse ki Lin-csi tanításának rendszerét, nem válaszolt. Csak botjával egy hosszú vonalat rajzolt a levegőbe.

Máskor pedig, amikor megkérdeztük, mit gondol, a Magasztos Buddha ráismerne-e saját eszméire Lin-csi eretneknek tartott tanításaiban, azt felelte, nem ismer semmiféle Buddhát.

Ám a kolostor kapuja azért mindig nyitva állt előttünk. Lin-csi és Su-la-ce, a 9. századi mester és tanítvány, így azután egyre inkább életünk főszereplőivé váltak. Hosszú hetekig minden időnket velük töltöttük.

Végigolvasva a nekünk szánt lapokat, Su-la-céról azonban még ezután sem tudtunk szinte semmit. Róla is hiába faggattuk a Rév Szomszédsága Kolostor apátját. Majd 'Bri-smyug, azaz Bambusz Ecset rinpocse, ha északról visszatér. Mondogatta valahányszor. Majd ő mindent elmesél, hamarosan itt lesz, ne aggódjunk. És akkor majd megkapjuk tőle a teljes szöveget is egyben. Szólt egy délután, amikor a szépen illusztrált, díszes keretezésű utolsó könyvlapokat is visszahajtogatta a selyemkendőbe. Azt állította, hogy ő több lapról nem is tud. Hozzá ne is jöjjünk ezután. Most menjünk a dolgunkra, aztán látogassuk meg a kolostort újra a következő holdhónap 15. napján.

Végül elérkezett utolsó látogatásunk napja. Ahogy az apát kérte: a következő hónap 15-ik napján. A megszokott úton alkonyatkor indultunk a fővárosból a kolostor felé, a Lhásza folyó partján. A kéziratra

gondoltunk, amelyről végre mindent megtudunk, talán új lapokat is kapunk hozzá.

Ám a folyócska átkelőhelyéhez érve, ahonnan már jól láttuk a kolostort, elámultunk. A szokásosnál is néptelenebb volt a környék, maga a kolostor pedig teljesen elhagyottnak látszott. Az alkonyi fényben falai nem fehérlettek tisztán, mint azelőtt, a közelébe érve pedig feltűnt, hogy ablakairól hiányoznak a fehér függönyök, s ócska, elsárgult rongydarabok lógnak a helyükön. A kaput pedig nemcsak bezárták, de be is szegelték valakik. Később vettük észre, hogy az ablakokat is.

Többször körbejártuk a megkopott falakat, azután visszatértünk az átkelőhöz. Először a révésznél érdeklődtünk a szerzetesek holléte felől. Azt állította, nem tud róla, hogy a kolostorban valaha is szerzetesek éltek. A körülötte álldogálók bólogattak, helyeseltek. Aztán egyikük elmondta még, hogy a kolostort és a kertjét emberemlékezet óta temetkezési helyként használták, de jó ideje már annak sem.

Ezután még jó néhányszor visszamentünk az aranyozott tetejű épülethez, de soha semmilyen változást nem láttunk. Néztük a beszegelt kaput, az elsárgult függönydarabokat az ablakok mögött, azután bámultuk a fűzfák lágy ívű lombját és a kis folyó vizét, mely nem messze innen a hatalmas Brahmaputrába ér. Lestük a világosság és a sötétség találkozását, a földi világ néma átváltozását.

Aztán tanácstalanul, eltöprengve olvastuk a vízparton Su-la-ce szerzetes munkájának utolsó sorait, amelyeket legutóbbi látogatásunkkor másoltunk át füzetünkbe. Nem is olyan rég. A bőrünkön is éreztük az alkonyt, a rejtélyes átváltozást.

*Remélem, méltó és méltatlan, bölcs és balga olvasók, létező és leendő szerzetesek és világiak, hogy én, Su-la-ce szerzetes, alázatos szolgátok, nem hiába guvasztottam szemeim, fárasztottam vén ujjaim, koptattam ecsetjeim, hogy írásba foglaljam nektek Lin-csi apát beszélgetéseit, melyeknek a mester Huo-to folyó parti kolostorában voltam figyelmes résztvevője ifjú novícius koromban. Míg e beszélgetéseket olvastátok, a legérdemesebb mester szellemének fényében fürdőzhettetek, mindannyian egyformán: méltók és méltatlanok, bölcsek és balgák. Hanem nincs mit fecsegni erről tovább! Ha értettetek belőle, tisztelt olvasók, nektek lesz könnyebb ezután. Ha nem, az is a ti dolgotok. „Legjobb tehát, ha most már mindent magatokkal intéztek el!" Ám ha ezután se boldogultok, akkor se csüggedjetek. Van még a túlparti bölcsesség megszerzésének egy módja, amit nem árult el nektek a huncut apát. De most –*

*irántatok érzett fékezhetetlen szeretetétől hajtva – Su-la-ce szerzetes felfedi előttetek ennek a titkát.*

*Ha már Lin-csi sem használ, nehéz az élet és nehéz a halál, s kellene hozzá a túlparti tudás, a következőt csináld. Nyáridőben, domboldalban ülj meg jó soká, s keresd az égen, merre száll a gólyamadár. Miután meglelted, kövesd szárnyalását, s lesd meg, mikor engedi el a magasban piszkát. S ha jól megfigyelted, miként hull alá keringve, szállva, forogva, szél hátán lebegve, majd újból alázuhanva, s miként robban e tánc közben semmivé; és miután meglátod, hogy piciny darabjai, melyek nem égtek el a sűrű légben, úgy hullanak majd előtted a gyenge, zöld fűszálra, hogy az meg sem hajlik alattuk, akkor, tisztelt olvasóm, Lin-csi nélkül is fölfedted magadnak a létezés titkát. S ha ezt kilested, hidd el, könnyebb lesz az élet és könnyebb lesz a halál.*

*Nekem elhiheted. Én már igazítom kérges, vén testemen könnyű utazóruhám.*

Az alkony bíborködében a kolostor – mintegy Ég és Föld között – ott állt a folyó túlsó partján. Aranyozott tetejének ívelt szélei kínai stílusra utaltak ugyan, de tibeti nevet viselt. A kapu fölött szépen rajzolt betűkkel ez állt: Gru-kha'i Pha-rol Dgon-pa. Magyarul azt jelenti: Rév Szomszédsága Kolostor, azaz Lin-csi kolostora.

Bódultan lestük a folyó fölött aranyló homályt, lestük a táj lassú sötétségbe burkolózását.

Ha nem csak a szemünk és szívünk, de elménk is követni tudná e változást, talán megértenénk a létezés titkát. Mielőtt ránk borul a mély, sötét, hallgatag éj.